Qabul qilindi: 15-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 17-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 19-noyabr 2026-yil

ZAMONAVIY JAMIYATDA DINSHUNOSLIK FANINING O‘RNI VA YOSHLARDA MA’NAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Toshpo‘latova Maftuna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi
E-mail: toshpolatovamaftuna@gmail.com
Tuganova Luiza
Ilmiy rahbar, Chirchiq davlat pedagogika universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda globallashuv va axborot almashinuvi tezlashgan zamonaviy sharoitda dinshunoslik fanini o‘rganishning ilmiy-nazariy hamda amaliy ahamiyati yoritib berilgan. Tadqiqotda dinning ijtimoiy-ma’naviy hodisa sifatidagi mohiyati, yoshlar ongida diniy bag‘rikenglik (tolerantlik) madaniyatini qaror toptirish va turli buzg‘unchi yot g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, muallif tomonidan ta’lim jarayonida dinshunoslik asoslarini o‘qitishni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy xulosa va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: dinshunoslik, diniy bag‘rikenglik, vijdon erkinligi, ma’naviy immunitet, milliy qadriyatlar, dunyoviylik, globallashuv, mafkuraviy tahdidlar, yoshlar tarbiyasi.

Bugungi globallashuv va raqamli axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda insoniyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri jamiyatda tinchlik, barqarorlik va millatlararo totuvlikni ta’minlashdir. O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi hamda “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonuniga muvofiq, mamlakatimizda barcha fuqarolarning e’tiqod erkinligi kafolatlangan bo‘lib, konfessiyalararo hamjihatlik davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Shu nuqtai nazardan, dinshunoslik fanining nazariy va amaliy asoslarini chuqur o‘rganish yosh avlodning dunyoqarashini kengaytirishda o‘ta dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Din kishilik jamiyati tarixining barcha bosqichlarida insonlarning ma’naviy-axloqiy kamolotiga, madaniy merosning shakllanishiga va ijtimoiy munosabatlarning

uyg‘unlashuviga kuchli ta’sir ko‘rsatib kelgan murakkab ijtimoiy hodisadir. A.Doniyorov ta’kidlaganidek: *“Dinshunoslik fani dinning kelib chiqishi, tarixiy taraqqiyot bosqichlari, ijtimoiy funksiyalari hamda jamiyat hayotidagi o‘rnini xolis va ilmiy mezonlar asosida tadqiq etuvchi muhim sohadir”*[1]. Darhaqiqat, dinning asl insonparvarlik mohiyatini ilmiy asosda anglash nafaqat tarixiy-madaniy savodxonlikni oshiradi, balki jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni qaror toptirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot tarixiylik, mantiqiylik, tizimlilik va ilmiy xolislik tamoyillariga asoslangan holda kompleks tarzda amalga oshirildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy jamiyatda dinshunoslik fanining tutgan o‘rnini ochib berish hamda yoshlarda diniy-ma’rifiy bilimlarni rivojlantirish orqali ma’naviy immunitetni mustahkamlash mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat bo‘ldi.

Tadqiqot jarayonida bir qator umumilmiy va maxsus metodlardan foydalanildi. Jumladan, nazariy tahlil va sintez metodlari yordamida dinning ijtimoiy mohiyati, dunyoviylik va diniylik nisbatiga oid ilmiy adabiyotlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o‘rganildi. Qiyosiy-tarixiy metod orqali jahon va milliy dinlarning umuminsoniy qadriyatlar tizimidagi mushtarak jihatlari tahlil qilindi. Shuningdek, sotsiologik kuzatuv va mantiqiy umumlashtirish usullari asosida yoshlar ongiga axborot makoni orqali kirib kelayotgan turli yot g‘oyalarning ta’siri baholandi.

NATIJALAR VA TAHLIL

O‘rganilgan ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, din jamiyatda bir qator muhim ijtimoiy vazifalarni (dunyoqarashni shakllantirish, tartibga solish, birlashtirish va tasalli berish funksiyalarini) bajaradi. Taniqli dinshunos olim M.Komilov o‘z tadqiqotlarida qayd etganidek: *“Diniy bag‘rikenglik — bu turli e’tiqod vakillarining o‘zaro hurmat, hamjihatlik va tinch-totuv yashash tamoyillariga asoslangan ijtimoiy-axloqiy madaniyatidir”*[2]. Zamonaviy dunyoda din omilidan g‘arazli siyosiy maqsadlarda foydalanishga urinishlar kuchaygan bir paytda, yoshlarga dinning asl ma’rifiy mazmunini ilmiy asosda yetkazish hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, yoshlar o‘rtasida diniy bilimsizlik yoki bir

yoqlama qarashlarning mavjudligi ularni turli radikal va ekstremistik oqimlar ta’siriga tushib qolish xavfini oshiradi. S.Otamurodov ta’biri bilan aytganda: *“Ma’naviy immunitet — shaxsning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda har qanday buzg‘unchi mafkuraviy tahdidlarga qarshi tura olish qobiliyatidir”*[3]. Shu bois, oliy ta’lim muassasalarida dinshunoslik fanini o‘qitish jarayonida nafaqat nazariy ma’lumotlar berish, balki talabalarda tanqidiy va tahliliy tafakkurni rivojlantirish zarur.

Xorijiy tadqiqotchi M.Eliade o‘zining dinlar tarixiga bag‘ishlangan asarlarida dinni insonning muqaddaslik va ma’naviy komillikka intilishi sifatida talqin etar ekan, turli madaniyatlar muloqotida diniy bilimlarni qiyosiy o‘rganish zarurligini alohida ta’kidlaydi[4]. O‘zbekiston tajribasi esa ko‘p konfessiyali jamiyatda dunyoviy davlat tamoyillari va diniy qadriyatlarning o‘zaro uyg‘un rivojlanishi mumkinligining yorqin namunasidir.

Xulosa qilib aytganda, dinshunoslik fani zamonaviy jamiyatda yoshlarning intellektual va ma’naviy salohiyatini yuksaltirish, ularda vijdon erkinligi va bag‘rikenglik madaniyatini qaror toptirishning muhim ilmiy-nazariy poydevori hisoblanadi. Diniy va dunyoviy bilimlar uyg‘unligini ta’minlash jamiyat barqarorligining asosiy kafolatidir.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish: Oliy va o‘rta maxsus ta’lim muassasalarida dinshunoslik darslarini interfaol metodlar, keys-stadi va qiyosiy tahlil texnologiyalari asosida tashkil etish orqali talabalarning mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini kuchaytirish.

2. Axborot madaniyatini yuksaltirish: Yoshlar o‘rtasida ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan soxta diniy talqinlarni ilmiy asosda farqlash va ularga nisbatan sog‘lom tanqidiy munosabatni shakllantirishga qaratilgan ma’rifiy-profilaktik tadbirlarni muntazam o‘tkazish.

3. Ilmiy-uslubiy bazani boyitish: Milliy qadriyatlar va umuminsoniy bag‘rikenglik g‘oyalarini o‘zida mujassam etgan zamonaviy o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar hamda raqamli ta’lim resurslarini keng joriy etish.

Snoskalar (havolalar)

1. A.Doniyorov. Dinshunoslik/O‘quv qo‘llanma. T.: “Innovatsiya – ziyo” nashriyoti,

2025. 112-113 b.

2. M.Komilov. O‘zbekistonda diniy bag‘rikenglik va konfessiyalararo totuvlik. T.: “Ma’naviyat” nashriyoti, 2021. 45 b.

3. S.Otamurodov. Globallashuv va ma’naviy xavfsizlik. T.: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2019. 88 b.

4. M.Eliade. Dinlar tarixi g‘oyalari va e’tiqodlari. M.: “Kriterion” nashriyoti, 2002. 19 b.

Foydalanilgan adabiyotlar

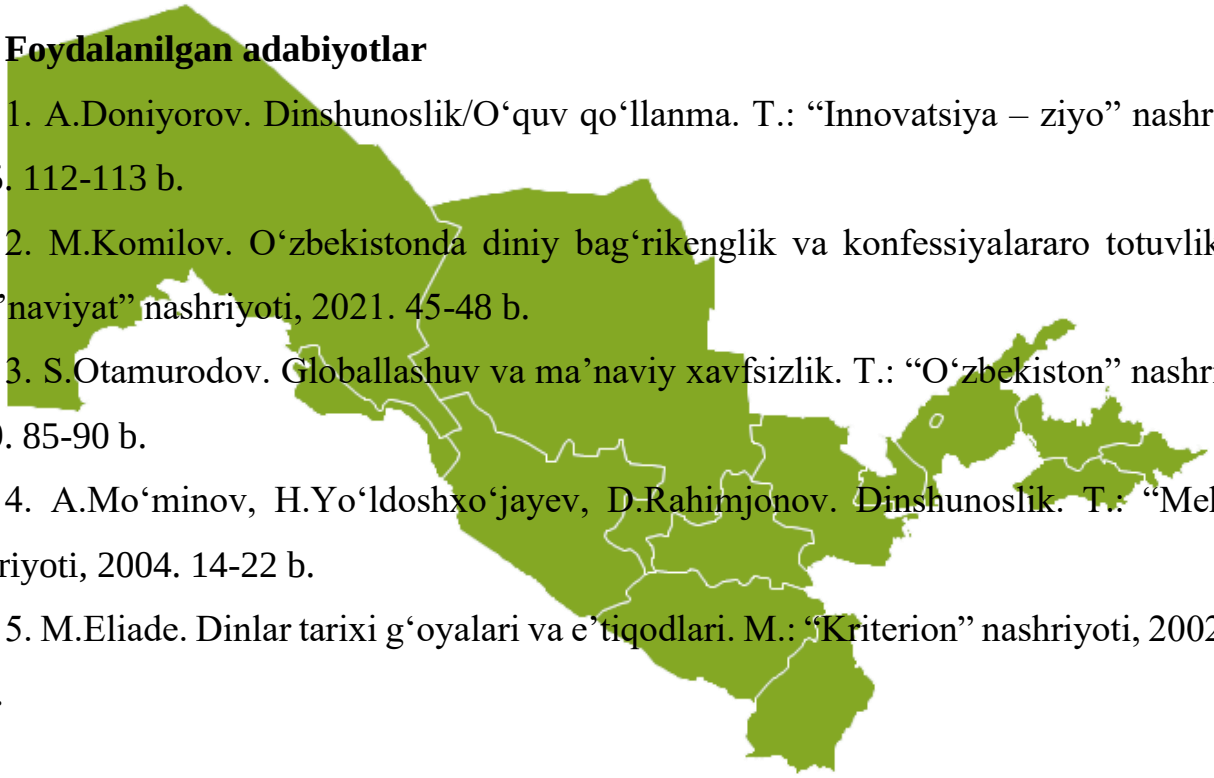

1. A.Doniyorov. Dinshunoslik/O‘quv qo‘llanma. T.: “Innovatsiya – ziyo” nashriyoti, 2025. 112-113 b.

2. M.Komilov. O‘zbekistonda diniy bag‘rikenglik va konfessiyalararo totuvlik. T.: “Ma’naviyat” nashriyoti, 2021. 45-48 b.

3. S.Otamurodov. Globallashuv va ma’naviy xavfsizlik. T.: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2019. 85-90 b.

4. A.Mo‘minov, H.Yo‘ldoshxo‘jayev, D.Rahimjonov. Dinshunoslik. T.: “Mehnat” nashriyoti, 2004. 14-22 b.

5. M.Eliade. Dinlar tarixi g‘oyalari va e’tiqodlari. M.: “Kriterion” nashriyoti, 2002. 18-24 b.